

Павел Сухі і Соф'я Цянчынская:

АД НАСТАЎНІЦТВА Ў ПРАВІНЦЫІ ДА СУСВЕТНАЙ СЛАВЫ

Гаворачы пра «сямейства Сухіх», людзі ў першую чаргу ўяўляюць самалёты: сканструяваны па заданні Сталіна СЗ-1, легендарны знішчальнік СУ-17, франтавы бамбардзіроўшчык СУ-24М, пасажырскі Sukhoi Superjet 100 і дзясяткі іншых «сталеных птушак». Нікому і думка ў галаву не прыходзіць пра «зямных» блізкіх геніяльнага авіяканструктара — жонку, дзяцей, унучак. А, між іншым, іх Павел Восіпавіч любіў не менш, чым работу.

Ён азірнуўся паглядзець

«Неяк увечары я вярталася са школы. Мяне апырэдзіў незнаёмы чалавек у ваенным шынялі, перафарбаваным у чорны колер, на галаве яго красавалася маленькая шапачка — «керанка». Я тады звярнула ўвагу на вялікія вочы незнаёмца і смешную «кавалерыйскую» хаду. Праз два дні гэты чалавек з'явіўся ў нашай школе і стаў выкладаць матэматыку. Я давала ў школе ўрокі французскай...» — так Соф'я Цянчынская ўспамінала сваю першую сустрэчу з Паўлам Сухім у палескім гарадку Лунінец. Абодвух лёс закінуў сюды выпадкова і зусім ненадоўга. Ужо праз год пасля знаёмства Сухі і Цянчынская вымушаны былі пакінуць Палесце і падацца на ўсход краіны: Лунінец уваходзіць у склад Польшчы. Вядома, што некаторы час Павел працаваў у чыгуначнай школе разам з бацькам, а пасля вярнуўся ў Маскву — працягваць вучобу ў адноўленым вышэйшым тэхнічным вучылішчы. Прыкладна тады ж у сталіцу адправілася і Соф'я — яе сястра рана аўдавала і засталася адна з маленькімі дзецьмі. Валоданне французскай мовай дапамагло маладой настаўніцы знайсці работу. Яна ўладкавалася ў Інстытут фізкультуры.

Другі раз лёс звёў іх на вуліцы, толькі не на ціхай палескай, а на гулкай маскоўскай. З таго моманту вырашылі не расставацца. У 1923-м пабраліся шлюбам і першым часам жылі ў маленькім пакойчыку Соф'і Феліксаўны. Жонка з самых першых дзён падтрымлівала мужа ў пачынаннях, перакладала замежную тэхнічную літаратуру для яго. Павел Восіпавіч быў апантаным сваёй справай: вучыўся, займаўся ў гуртку, падпрацоўваў у канструктарскім бюро Фаміна. Пры гэтым сям'я ў яго ніколі не была на другім месцы.

— Дзяцей — дачку Ірыну і сына Дзмітрыя, пляменнікаў — вельмі любіў. Шумныя вечарынікі ніколі яго не цікавілі. У даваенны час адпачываў Сухіа ездзілі да сваякоў на Гомельшчыну.

Вузкае сямейнае кола было найлепшай кампаніяй для Паўла і Соф'і, — расказвае Валеры ДРЫГА, педагог-арганізатар і куратар музейна-выставачнай дзейнасці Гомельскага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта імя П. В. Сухого.

На сталае ляжыць стос чорна-белых фотаздымкаў. На адным з іх знакамiты авіяканструктар зусім не такі, якім мы прывычаліся яго бачыць: замест касцюма і капелюша свабодная белая кашуля, твар кранула ўсмешка, поруч жонка з букетам рамонаў. Ці вось яшчэ: ён ужо ва ўзросце — сярод зімовага лесу разам з унучкамі.

Дарагія сэрцу рэчы: туюлькі ўнучак і духі жонкі авіяканструктара.

— «Асабістых» успамінаў пра Сухого засталася не так шмат. Біёграфы ў сваіх кнігах звесткі пра сям'ю даюць усюсна, больш пра самалёты пішуць, пра дасягненні. А людзей, якія ведалі авіяканструктара ў яго «беларускі» перыяд жыцця, увогуле не засталася. Таму аднаўляць хроніку тых дзён даводзіцца па крупінках. Мне пашчасціла пазнаёміцца з унучкай Паўла Восіпавіча Марыяй Георгіеўнай. Разам спрабуем раскрыць таямніцы жыцця яе знакамiтага дзядулі — яна ў Маскве, я ў Беларусі, — дзельніца Валерыі Аляксеевіч.

Вынік сумеснай работы — вялізны архіў з фота, кнігамі, лістамі. Тут жа, ва ўніверсітэцкім музеі, захоўваюцца дзясяткі асабістых прадметаў — ад дэвалюцыйнага дапаможніка па арыфметыцы гімназіста Паўла да любімых туюлькі на абцасах яго жонкі Соф'і.

Валеры ДРЫГА з партфелем Паўла Восіпавіча і клатчам Соф'і Феліксаўны.

Прызнанне з водарам Chanel

Як так сталася, што мая поўная экспазіцыя, прысвечаная жыццю сям'і Сухіх, аказалася ва ўніверсітэцкім музеі? Апантаны збіральнік і захавальнік музея спадар Дрыга толькі загадкава ўсміхаецца ў адказ.

— З Гомелем Сухого звязвала многае. Тут ён рос і фарміраваў свае погляды на жыццё, упершыню ўбачыў самалёты і «захварэў небам», некаторы час працаваў, а пасля прыязджаў адпачываць ад мітуслівай Масквы. Самае цікавае, што будынак гімназіі, дзе вучыўся Павел Восіпавіч, зараз займае... Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт транспарту. Чаму ж яму не прысвоілі імя знакамiтага земляка? Па-першае, гэта ўніверсітэт наземнага транспарту, а дзе Сухі — там самалёты. Па-другое, менавіта ў нашай навучальнай установы даўно склаліся сяброўскія і пладавітыя адносіны з канструктарскім бюро Сухого ў Маскве. Быў час, калі нашых выпускнікоў туды нават на адпрацоўку забіралі, а таленавітым студэнтам плацілі імянныя стыпендыі. Па-трэцяе, дом, у якім жыла сям'я Сухіх, знаходзіўся на Клубным (былым Царкоўным) завулку каля царквы Святога Мікалая і Палескага чыгуначнага вакзала. Зараз гэта Савецкі раён Гомеля і тэх-

нічны ўніверсітэт імя Сухого знаходзіцца таксама на яго тэрыторыі.

Нягледзячы на тое, што бацькі выйшлі з сялян, Сухі з самага дзяцінства быў надзвычай выхаваны і тактоўны. Меў добрыя манеры і густ. Яшчэ падчас вучобы ў Аляксандраўскай гімназіі Гомеля маленькі Павел у ліку найлепшых вучняў пабываў у Зімінім палацы на сустрэчы з імператарам Мікалаем II. А класе ў дзевятым «за добрую вучобу» разам з гімназістамі адправіўся ў вандроўку ў далёкі Туркестан, якую ініцыявала і аплацила Ірына Паскевіч.

— У сям'і было шасцёра дзяцей: пяць дачок і сын. Паколькі бацька Восіп выкладаў у школе чыгуначнікаў не толькі асноўныя прадметы, але і спевы, раслі ў атмасферы творчасці. Дома выпускаўся сямейны часопіс і ладзіліся «канцэрты». Павел меў добры слых і прыемны голас. Аднак пасля паездкі на Усход пра спевы прыйшлося забыць: там хлопчык перанёс дызентэрыю, якая моцна падарвала здароўе будучага авіяканструктара. Праз некалькі гадоў пасля гэтага Павел Восіпавіч захварэе на шкарлятыну. «Цудоўны голас» знікне, а замест яго з'явіцца надзвычайная дакладнасць і сціпласць у кожнай фразе, — расказвае спадар Дрыга. — Калі ў сваім кабiнеце падчас размовы ён падыходзіў да акна і пачынаў глядзець удалечыню, гэта азначала адно — суразмоўніку пара на выхад.

Калегі і знаёмыя, успамінаючы пра Паўла Восіпавіча, адзначаюць яго знешні спакой, нешматслоўнасць. Быццам прозвішча наклала адбітак на яго характар і зрабіла ў некаторым сэнсе «сухаватым» на прававу эмоцый.

«Будучы вельмі замкнутым на рабоце, П. О. (так яго называлі ў канструктарскім бюро за вочы. — Аўт.) «раскрываўся» толькі дома, у сям'і. Сям'я была для яго аддушнай», — успамінае Алег Самайловіч, якому давялося працаваць побач з Сухім у 1957—1975 гадах.

Сярод музейных экспанатаў знаходзім скураны партфель Паўла Восіпавіча.

— Ён ніколі не выкарыстоўваўся па прызначэнні, ад-

выпісвала шмат газет, часопісы «Огонёк», «Знание — сила». А партфель доўгі час знаходзіўся на лецішчы, там яго і знайшлі.

Затое ёсць у музеі і рэчы, за якія Сухі браўся кожны дзень, — яго лінейкі, акулеры, будзільнікі. Захоўваецца тут і яго знакамiты капялюш. Побач з лаканічнымі мужчынскімі рэчамі ляжаць дамскія штучкі — клатч Соф'і Феліксаўны і веер да вячэрніх выхадаў. Захаваліся нават туюлькі ўнучак, якія памяшчаюцца на далоні.

— У 1961-м Сухі адправіўся на знакамiты авіясалон Ле-Буржэ ў Францыю прадстаўляць новую тэхніку. Там захапленне талентам Паўла Восіпавіча выказала сама

Павел Восіпавіч і Соф'я Феліксаўна ў Маскве, канец 50-х — пачатак 60-х гадоў.

нак мае цікавую гісторыю. Напрыканцы 50-х на левыцы канструктарскага бюро Сухі зрабіў камплімент Алегу Самайловічу: «Цудоўны партфель». Лаканічная фраза ад начальніка запала ў галаву маладому інжынеру. Увечары Алег пабег у ГУМ, набыў такі ж партфель і на наступны дзень прынёс начальніку прэзент. Павел Восіпавіч, які прыныцаваў ніколі не прымаў падарункаў ад падначаленых, пашкадаваў земляка (Самайловіч таксама быў беларусам) і купіў у яго партфель. Хоць усё жыццё на работу і з работы ішоў з пустымі рукамі. Не насіў ні папак, ні тым больш партфеляў: усе распрацоўкі былі сакрэтныя, — расказвае Валеры Дрыга. — Унучка Марыя прыгадвала, што дзед дома аб рабочых справах не гаварыў. Увечары, пакуль гатавалася вячэра, ён чытаў прэсу. Сям'я

Како Шанэль і ў якасці сувеніра перадала Соф'і Феліксаўне духі «Chanel № 5», — загадчык музея дастае маленькі флакончык, пра які савецкія жанчыны маглі толькі марыць, а следам за ім выцягвае з шафы засохлы «букет» тытуню. — Ён заўсёды ляжаў у шафах Паўла Восіпавіча. Звычайку ён пераняў ад бацькоў і рабіў так, каб моль не заводзілася.

Увогуле, музей дае поўнае ўяўленне пра тое, як і чым жыві легендарны авіяканструктар. Дзякуючы дасціпнасці Валерыі Аляксеевіч, адчуваеш водары, якія напаўнялі дом Сухіх, чуюш гукі, можаш пагартцаць першыя кнігі будучай зоркі авіяцыі і ўбачыць, у чым яго жонка выходзіла ў свет.

Ганна КУРАК.
Фота аўтара і з архіва ГДТУ імя П. В. Сухого.
Мінск — Гомель — Мінск.

Сямейства Сухіх у Гомелі. Соф'я і Павел стаяць. 20-я гады.

Дарэчы

Беларускія адрасы Сухого

Будучы авіяканструктар нарадзіўся ў горадзе Глыбокае на Віцебшчыне. Сёння там у сярэдняй школе № 1 (яна носіць імя авіяканструктара) працуе музей, на алеі знакамiтых землякоў стаіць помнік Паўлу Восіпавічу, а пры ўездзе ў горад устаноўлены самалёт СУ-17.

Самым незвычайным помнікам Сухому лічыцца той, што знаходзіцца ў Лунінцы (Брэсцкая вобласць). Бюст быццам «ляціць» на двух гранітных крылах.

У Гомелі памяць пра Паўла Восіпавіча ўвечывалі адразу ў некалькіх месцах: на праспекце Леніна стаіць бюст, побач з уваходам у ГДТУ — барэльеф з выявай. Найбліжэйшым часам каля ўніверсітэта плануець устанавіць на пастаменце адзін з самалётаў, распрацаваных канструктарскім бюро П. В. Сухого.